

06
H 34

Науковий

Вісник

~ 15
2008

2. Майер Дж., Олесевич Д. Міжнародне середовище бізнесу: Конкуренція та регулювання у глобальній економіці. — К.: Либідь, 2003. — С. 423.
3. Статистичний щорічник / За ред. О. Г. Осауленко; Державний комітет статистики України. — К.: Консультант, 2006. — С. 663.
4. Духненко В., Корнелюк Р. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів // Експерт. — 2007, 17-23 грудня. — № 49. — С. 79-83.
5. Парцхаладзе Л. Інвестиційний клімат України: глобальне потепління // Бизнес. — 2004, 24-30 липня. — № 29. — С. 23-26.
6. Капитализация привлекательности // management.com.ua.

Резюме

В статье рассматривается проблема обеспечения благоприятного инвестиционного климата регионов Украины, которая остается вопросом стратегической важности, от реализации которого зависят социально-экономическая динамика, эффективность привлечения в мировое разделение труда, возможности модернизации на этой основе национальной экономики.

Рецензент доктор эконом. наук, профессор Ю. Г. Козак

УДК 338.24:339.92

М. А. Левіцький

ЧИННИКИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ НЕОБХІДНІСТЬ УЧАСТІ УКРАЇНИ У СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Радикальні перетворення всіх сфер суспільного життя в Україні та в усіх країнах колишньої світової соціалістичної системи є не випадковим явищем, а викликом часу, імперативом об'єктивних реалій сучасності. Адже без цих перетворень жодна із згаданих країн неспроможна долучитись до сучасної системи світового господарства, тобто до міжнародної економіки. Здійсненню зазначених перетворень можуть сприяти відповідні додаткові теоретико-методологічні дослідження, котрі відкривали б шляхи вирішення практичних завдань соціально-економічного поступу згаданих країн, зокрема, участі України у світових інтеграційних процесах. В цьому й полягає загальна постановка проблеми в даній статті та злободенність її теми.

Серед найбільш відомих авторів, чії опубліковані наукові праці присвячені дослідженню інтеграційних процесів сучасного світового господарства, можна назвати: А. С. Філіпенка, В. П. Кириченка, А. Кириченко, Ю. Г. Козака, М. Ятченка, І. Ю. Сиваченка, А. І. Кредисова, М. Х. Мескона, М. Альберта, Ф. Хедоурі, А. П. Петрова, Л. Є. Стровського, С. К. Казанського, А. Першина, Денієлса Джон Д., Радеба, Л і Х., Джексона Грейсона-молодшого, Карла О. Ден, Ф. Котлера, Мориса Дж. Мелвіна, Б. В. Губського та ін. Творами зазначених авторів економічна наука збагатилась вагомим внеском у розвиток теоретико-методологічних проблем ринкової економіки, що сприяє підвищенню ефективності її функціонування. Водночас наукові напрацювання названих авторів слугують теоретичним обґрунтуванням необхідності вирішення нових наукових і практичних завдань сьогодення. Зокрема йдеться про чинники, що визначають необхідність участі будь-якої країни (в тому числі і України) у світових інтеграційних процесах, про вступ до СОТ, про доцільність чи недоцільність долучатись до європейської інтеграції тощо.

Зважаючи на зазначене на наш погляд, можна стверджувати, що на даний момент не досягнуто, на жаль, одностайності серед наших вітчизняних науковців, політичних кіл, структур законодавчої і виконавчої влади на всіх рівнях в питаннях про те, чи потрібно звагаді Україні вступати до тих чи інших інтеграційних угруповань. Іншими словами, як це не парадоксально, але несприйняття значною частиною суспільства нашої держави необхідності долучатись до світових інтеграційних процесів означає не що інше як свідоме чи несвідоме нехтування викликами об'єктивних реалій суспільного поступу. А відтак подібна позиція є безумовно хибною, оскільки вона неперспективна.

Саме цим пояснюється те, що упродовж тривалого часу питання про участь України у світових інтеграційних процесах є предметом гострих суперечок це свідчить про виняткову злободенність даної теми.

Мета зводиться до того, щоб привернути увагу насамперед наукової громадськості власну позицію автора даної статті про об'єктивну необхідність, невідворотність і доцільність участі України в європейській та свєратлантичній інтеграції, оскільки такий висновок впливає з аналізу сутності і тенденцій розвитку суспільного поділу праці та характеру розвитку сучасної системи

світового господарства. Йдеться про теоретико-методологічний аспект дослідження, якому досі не надавалось належної уваги.

Усвідомлення цілковитої правомірності постановки питання про необхідність і невідворотність курсу України на європейську євроатлантичну інтеграцію, а також вступу до СОТ можливе лише за умови дотримання послідовності у застосуванні єдиного теоретико-методологічного підходу в науковому дослідженні даної теми.

В нашому випадку йдеться про дослідження однієї з проблем сучасної системи світового господарства, тобто міжнародної економіки, а саме: проблеми міжнародної інтеграції.

Слово "інтеграція" (від латинського "integer") означає "цілісний". Воно використовується в літературі для характеристики певного стану розвитку світового господарства на сучасному етапі. Що є це за етап і чим він характерний? Коли ж почав формуватись нинішній стан розвитку світового господарства? Відповіді на ці питання дадуть узв'язання про специфічні наслідки процесу становлення єдиної цілісної органічної системи сучасного світового господарства.

Відповідаючи на поставлені питання, слід зазначити, що сучасне світове господарство почало складатись на базі світового ринку з кінця XIX — початку XX століття в ході переростання капіталізму в його монополістичну стадію. Упродовж більшої частини десятиліть XX століття світове господарство посідало домінуючі позиції. Так, з 60-х років XX століття до системи світового господарства увійшли країни, що розвиваються, серед яких передові позиції захопили так звані нові індустріальні країни: Південна Корея, Тайвань, Гонконг, Сінгапур, Бразилія, Аргентина, Мексика та ін. Після розпаду СРСР і колишньої світової соціалістичної системи світове господарство набуває рис єдиного цілісного утворення, тобто міжнародної економіки. Отже, нині фактично існує світове господарство як глобальна економічна система, що ґрунтується на міжнародному і національному, світогосподарському поділі праці, інтернаціоналізації та інтеграції виробництва й обігу і функціонує на принципах ринкової економіки.

Сучасна система світового господарства формувалась поступово в міру еволюції суспільного поділу праці, в тому числі міжнародного і світогосподарського поділу праці, процесу інтернаціоналізації господарського життя країн світового співтовари-

ства, інтеграції країн та їх груп у регіональні господарські комплекси (союзи, організації) з міждержавним регулюванням соціально-економічних процесів, транснаціоналізацією виробництва. Таким чином, сучасна система світового господарства виросла з ринку, а відтак вона успадковує природу ринку від попереднього розвитку суспільства. А це означає, що міжнародна економіка не може бути неринковою системою. Але вона також неодмінно є дуже суперечливим середовищем. З одного боку їй притаманна жорстка конкуренція, а з іншого — погоджуваність дій суб'єктів господарювання, а значить і регулювання. Інакше кажучи, міжнародна економіка не може бути нерегульованою, некерованою, не планованою, немодельованою, невідкритою, неінтегрованою системою. Про це свідчить практика. Інакше сучасне світове господарство (міжнародна економіка) не існувало б. Вона реально існує і ефективно функціонує, демонструючи при цьому свою життєздатність, залишаючись дуже суперечливим середовищем, в рамках якого панує також жорстка конкуренція.

Оскільки завдяки всесвітньому поділу праці формується сучасне світове господарство як єдиний наднаціональний світогосподарський простір, в рамках якого діють технологічні, економічні, правові соціально-культурні умови до суб'єктів господарювання, то ця обставина наводить на думку про те, що саме в площині єдиної технологічної, економічної, правової та соціально-культурної підсистем єдиної, цілісної, органічної складної системи світового господарства слід шукати відповідь на запитання про те, які саме чинники спонукають дану країну інтегруватись до інших країн. Адже вибір країною "А" напряму виходу на ринок інших країн, а також по можливості розраховувати при цьому на тривалі і ефективні зв'язки з суб'єктами господарювання інших країн здійснюються не наосліп, не навмання. Вдалий вибір вектора фірмою, компанією даної країною, як правило, є тривалим процесом багатогранної, творчої копійки аналітичної роботи експертів з тим, щоб виробити обґрунтовані відповідальні висновки.

Причому така глибока комплексна аналітична багатогранна робота мусить проводитись практично систематично в усіх країнах. Адже йдеться про виконання багатогранної роботи щодо ретельного і неупередженого дослідження технологічного, економічного, правового і соціально-культурного просторів своєї країни і країн-потенційних партнерів на тривалий час.

Звідси і випливає необхідність і зацікавленість кожної країни мати на світовому ринку якомога більше постійних партнерів, з котрими було б цікаво підтримувати сталі і ефективні стосунки. Не забуваючи при цьому банального положення про те, що ринок означає, що це не лише обмін товарами і послугами, але й обмін досвідом. А відтак країна, що має більше партнерів на світовому ринку, неодмінно придбаває більше досвіду, а значить здатна краще і ефективніше адаптуватись до швидкоплинних змін на світовому ринку, проводити гнучку політику, оскільки вона має більше досвіду, практики. Цілком очевидно, що через об'єктивні і суб'єктивні причини (недостатній рівень розвитку ринку, розбалансованість економіки, відсутність дієвих економіко-правових механізмів регулювання соціально-економічних процесів, недостатність високо кваліфікаційних кадрів в галузі маркетингу, менеджменту, триваюча інерція стереотипу мислення у значній частині управлінських кадрів, слабкість приватновласницьких традицій та ін.) нашим вітчизняним менеджерам, політикам, бізнесменам, державним структурам набагато складніше знаходити і втілювати в життя ефективні управлінські рішення, ніж відповідним суб'єктам країн з розвинутою економікою. А відтак ці країни швидше, оперативніше адаптуються до швидкоплинних змін соціально-економічних, політичних, культурних та інших процесів суспільного життя країн, регіонів.

Таким чином, вже на даній стадії дослідження можна зробити висновок про те, що технологічний, правовий і соціально-культурний простори будь-якої національної економіки, постійно вдосконалюючись, що раз наближається до рівня більш розвинутих країн. В решті-решт на певному етапі починає формуватись постійно зростаюча група країн з єдиним технологічним, єдиним економічним, єдиним правовим і єдиним соціально-політичним простором, що дає підставу називати таку групу країн інтеграційним об'єднанням. За подібною схемою можуть виникати й інші інтеграційні об'єднання в рамках системи світового господарства як цілісної системи. Та необхідно пам'ятати, що світове господарство являє собою не арифметичну суму господарств різних країн, взаємодія яких перетворює їх в цілісну економічну систему. Виникнення й розвитку світового господарства базується на поглибленні міжнародного територіального поділу праці, котрий полягає у чіткій і виразній спеціалізації націо-

нальних економік країн на виготовленні певних товарів і на наданні послуг та зростанні обсягів обміну ними. Упродовж тривалого часу міжнародний поділ праці виражається в міжнародній торгівлі. Згодом його проявом стають міжнародні потоки капіталу й робочої сили, виробнича кооперація між підприємствами різних країн. На певному етапі створюються спільні підприємства. Все це сприяло розвитку міжнародної економічної інтеграції, в ході якої взаємодія національних економік настільки ускладнюється, що ці національні економіки буквально доповнюють одна одну. Поширення економічних зв'язків між країнами, а також на все нові і нові сфери діяльності та регіонами земної кулі призводить до інтернаціоналізації світового господарства, основними проявами якої є: інтернаціоналізація виробництва, інтернаціоналізація капіталу, створення транснаціональних корпорацій.

Інтернаціоналізація виробництва означає, що між фірмами різних країн встановлюються усталені виробничі зв'язки, наприклад, у виробництві автомобілів німецької або французької фірми. Виробниче кооперування поширене також і в електронному машинобудуванні та аерокосмічній галузі. Інтернаціоналізація виробництва неминує призводить до прямої або опосередкованої взаємозалежності національних економік не лише на рівні окремих підприємств, так і на рівні галузей. Прикладом опосередкованої взаємозалежності може слугувати випадок, коли металургійний завод однієї країни згідно з відповідною коопераційною угодою з машинобудівним підприємством іншої країни постачає потрібні профілі прокату. А машинобудівне підприємство, з свого боку, постачає окремі деталі, вузли для складання агрегатів на завод третьої країни. В кінцевому підсумку, опосередковані виробничі зв'язки охоплюють велику кількість підприємств світу.

Інтернаціоналізація капіталу істотно посилює міжнародний рух його, в переливанні капіталу за національні кордони, в зміцненні контактів між великими банками країн, в контролі за рухом капіталів транснаціональними банками, у формуванні великих ринків і центрів операцій з валютою транснаціональні корпорації виступають нині як утворення без чітко вираженої національної ознаки, оскільки їх діяльність заглиблюється в національні економіки великої кількості країн, завдяки чому це більше інтернаціоналізує світову економіку і сприяє переходу міжнародні економічні відносини до стадії глобалізації, що набуває рис транснаціоналізації.

Глобалізація характеризується поширенням тісних взаємовідносин і взаємозалежності між країнами світу.

Глобалізація супроводжується розвитком економічної інтеграції на регіональному рівні. При цьому кількість регіональних об'єднань зростає, оскільки для цього існують загальноцивілізовані економічні та політичні чинники, а саме: об'єктивний процес поглиблення суспільного поділу праці, в тому числі і міжнародного територіального поділу праці, науково-технічний прогрес, вдосконалення у сфері освіти, серйозні зміни в торгівельній, науково-дослідній діяльності, культурі, в туризмі, в подальшій демократизації суспільного життя в країнах та ін.

Міжнародна регіональна інтеграція характеризується тісним сплетенням національних економік країн, які компактно розташовані в даному регіоні. Регіональні інтеграційні об'єднання становлять єдине ціле, що мають єдину виробничу структуру, спільну структуру регулювання з боку державних і недержавних інститутів, вільним пересуванням чинників виробництва і навіть політичної єдністю. Європейський союз нині досяг вищої стадії в розвитку інтеграційних процесів, а саме: економічного і валютного союзу, в якому досягнуто повної лібералізації торгівлі, забезпечено вільний рух чинників виробництва, значного розвитку досягло виробниче кооперування, введена єдина валюта (євро). Інтеграція України до ЄС відкриває великі перспективи. Вона безумовно корисна для нашого народу.

Однак орієнтація України на ЄС зовсім не означає заперечення орієнтації України на інші вектори світового ринку. Точніше кажучи, правильно діяти на світовому ринку означає сповідувати багатовекторність, а не два чи, поготів, одновекторність. Справедливість здійснення політики багатовекторності підтверджується дією досвідчених гравців світового ринку. Адже годі шукати успішну країну або фірму з гарним іміджем, які зосереджували й свою увагу і мріяли б підтримувати чи навіть покращувати свій імідж, обмежуючись і задовольняючись лише одним вектором інтеграції. Проте чимало людей в нашій країні, включаючи й ніби авторитетних, грамотних, в тому числі високих посадовців, політичних сил, котрі вважають за доціль-

не "не розпорозувати" свої зусилля і орієнтуватись на один вектор, не усвідомлюючи, що таке явлення є хибним і свідчить про нерозуміння авторами і прихильниками природи ринку цим і пояснюються їх необґрунтовані висновки щодо вступу України до ЄС і до НАТО.

На наш погляд, особливо уваги заслуговує позиція автора про те, що саме в площині єдиного технологічного, економічного, правового та соціально-культурного простору сучасної системи світового господарства потрібно шукати відповідь на питання про чинники, що визначають необхідність і вектори участі України у світових інтеграційних процесах. В основному автор заговорив увагу на теоретико-методологічному аспекті аналізу, беззаперечно стверджуючи, що нема нічого більш практичного, ніж добре розроблена теорія. Ці положення можуть бути використані в навчальному процесі, при підготовці навчальних посібників тощо.

Література

1. Конституція України. — К.: Либідь, 1996. — 26 с.
2. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991 р. — № 29.
3. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ/ Під ред. Циганкова Т. М. — К.: КНЕУ, 2003. — 156 с.
4. Губський Б. В. Євроатлантична Інтеграція України. — Київ, 2003. — 05 с.
5. Андрусенко Н. Щоб приймати рішення, потрібно знати правду // Урядовий Кур'єр. — 2006. — № 201. — С. 4-9.
6. Реальні кроки до інтеграції // Урядовий Кур'єр. — 2008, 22 січня. — С. 4.

Резюме

В статтю определяються фактори по інтеграції України в ЕС и НАТО.

Рецензент доктор економ. наук, профессор Ю. Г. Козак